

**Diputació
Barcelona**

Memòria descriptiva

Agenda 21 supramunicipal de 18 municipis de l'Alt Penedès

CAPÍTOL 1. INTRODUCCIÓ

Juny de 2011

1	INTRODUCCIÓ	1
1.1	ANTECEDENTS	1
1.2	OBJECTIUS	5
1.3	METODOLOGIA	6

---

1 INTRODUCCIÓ

La Memòria descriptiva de l'Agenda 21 supramunicipal de 18 municipis de l'Alt Penedès ha estat realitzada, ajustant-se a la metodologia establerta pel Programa d'Auditories Ambientals Supramunicipals de l'Àrea de Medi Ambient de la Diputació de Barcelona, per l'empresa AdEdMA.

El document que es presenta a continuació és una descripció exhaustiva sobre la realitat mediambiental dels 18 municipis participants d'aquest procés. Aquest document s'ha elaborat seguint la guia metodològica de la Diputació de Barcelona i partint d'una extensa recopilació de dades de diferents fonts i organismes, així com treball de camp i enquestes als ciutadans. Aquesta Memòria és el primer document en l'elaboració d'aquesta Agenda 21 supramunicipal.

Les Agendes 21 s'estan desenvolupant a diverses viles i ciutats en tot el món i, en especial, a Europa, tant per la creixent conscienciació mediambiental, com per la importància que ha demostrat tenir l'acció local (municipal) en la restauració i protecció del medi ambient.

1.1 ANTECEDENTS

L'accelerat desenvolupament tecnològic i productiu que ha caracteritzat la darrera meitat del segle XX, ha tingut com a conseqüència el trencament de l'equilibri existent entre l'ésser humà i el seu entorn. Amb aquest desenvolupament, la nostra societat adquireix un gran poder de transformació del seu medi. Després de la Segona Guerra Mundial s'implanta un nou model econòmic basat en la producció i el consum com a fonament del benestar social, provocant un ràpid esgotament de recursos naturals i l'extinció massiva de les espècies. Per altra banda, els beneficis del desenvolupament no estan repartits equitativament, augmentant així la distància entre pobres i rics. Es produeix un augment de la població mundial; les ciutats creixen, com també els desequilibris ecològics i socials; augmenta el consum de recursos i energia i, de la mateixa manera, també creix la generació i dispersió de residus.

Donada la urgència, extensió, interconnexió i complexitat de les problemàtiques ambientals, s'han creat institucions supraestats de discussió i disposició de mesures d'actuació. L'any 1972 es va celebrar la primera reunió a escala intergovernamental en la que es va plantejar la determinant pressió que les economies contemporànies exercien sobre el medi ambient i els recursos naturals, especialment als països industrialitzats. Aquesta reunió es va anomenar **Conferència sobre el Medi Ambient Humà** i ha estat a partir de la qual que s'han realitzat diverses reunions al més alt nivell tant a escala mundial com europea que han resultat en la definició d'objectius i de gran línies de treball. Dins d'aquestes cimera destaquen les següents:

Conferència de Rio o Cimera de la Terra (Rio de Janeiro, 1992)

Aquesta cimera va aconseguir reunir a 179 caps d'estat i de govern, junt amb centenars de funcionaris dels organismes de les Nacions Unides, de representants de governs municipals, cercles científics i empresarials, així com d'organismes no governamentals i altres grups. Dins dels resultats més significatius es destaca que:

- Constitueix el primer compromís global a favor del desenvolupament sostenible.
- Es van signar 5 documents, un d'ells era l'execució de l'Agenda 21

En aquesta cimera es va institucionalitzar el concepte de desenvolupament sostenible, però havia estat en l'any 1987 quan es va presentar la primera formulació d'aquest concepte en un document oficial (informe Brundtland), resultat del treball de la Comissió pel Medi Ambient i el Desenvolupament presidida per la primera ministra de Noruega, Gro Harlem Brundtland.

Es tracta d'una proposta que s'enfronta directament a les arrels dels problemes ambientals i d'utilització dels recursos i que transcendeix el tractament únicament sectorial, que caracteritzava les anteriors actuacions correctores sobre el medi. A partir de la conferència de Rio s'inicia el repte de poder articular aquests canvis a diferents escales espacials interdependents (locals, regionals, nacionals, mundials) d'una manera que no hipotequi el futur de les diferents comunitats humanes.

L'Agenda 21 és un Pla d'Acció a nivell territorial que cerca que s'avanci amb criteris de sostenibilitat mundial, per a la qual cosa cal avançar en la sostenibilitat local, tal i com es reconeix en la Cimera de la Terra. En el document de l'Agenda 21 aprovat en aquesta cimera s'insta a les autoritats locals a realitzar la seva pròpia Agenda 21 local, considerant que gran part dels problemes ambientals tenen tant el seu origen com la seva possible solució en l'àmbit local. En el protocol de principis de l'Agenda 21 es va determinar també que cada autoritat local ha d'establir un diàleg amb la seva ciutadania, amb les organitzacions ciutadanes i amb les empreses privades per a definir i implementar una Agenda 21 Local.

↳ **Conferència Europea sobre Ciutats i Pobles Sostenibles** (Aalborg, 1994)

Recollint el missatge de Rio, nombrosos ens locals europeus es van reunir a Aalborg (Dinamarca) en la Conferència Europea sobre Ciutats i Pobles Sostenibles i van elaborar l'esborrany de la **Carta d'Aalborg**, la qual fou signada per 80 autoritats locals europees i 253 representants d'organismes internacionals, governs nacionals, institucions científiques, consultors i particulars. Aquesta carta manifesta el compromís dels signataris per a participar en el procés de l'Agenda 21 local, per a crear i portar a la pràctica un pla d'acció que permeti el desenvolupament del municipi en criteris sostenibles.

Cal remarcar de la Carta d'Aalborg dos dels aspectes que s'exposen en ella:

- La dominació urbana sobre els recursos naturals, superant la capacitat de càrrega del medi natural, és a dir, aplicant pressions que van degradant sistemàticament els ecosistemes impeding la seva recuperació.
- L'existència d'una forta desigualtat econòmica en el sí de les ciutats, que fa que els col·lectius menys afavorits siguin alhora els més perjudicats pels problemes ambientals i d'escassetat de recursos i els que tenen menys capacitats per a solucionar-los.

En aquest marc de reivindicació de la justícia social com a base per assolir un model de desenvolupament sostenible, la Carta d'Aalborg destaca el paper de les urbs com a eixos històrics de la societat humana i reclama per a les ciutats el dret democràtic d'autogestionar estils de vida sostenibles.

Aquesta Carta, a més de contenir una declaració consensuada que du per títol *Les ciutats europees cap un desenvolupament sostenible*, és l'inici de la Campanya Europea de Pobles i Ciutats Sostenibles. En signar la Carta, ciutats, viles i països europeus es comprometen a entrar dins els processos d'Agenda 21 Local i a desenvolupar Plans d'Acció a mig i llarg termini cap a la sostenibilitat. La Carta d'Aalborg posa a més molt d'èmfasi en el fet que els ciutadans puguin participar en els processos locals de presa de decisions, tant per aconseguir l'execució real dels plans d'acció, com per garantir la qualitat de les actuacions empreses.

↳ **Segona Conferència Europea sobre Ciutats i Pobles Sostenibles** (Lisboa, 1996)

Un miler de representants d'autoritats locals i regionals d'arreu d'Europa es reuneixen a la segona conferència a nivell europeu. En aquesta conferència es va conèixer l'estat del procés Agenda 21 Local i es va valorar el progrés realitzat des que tingué lloc la Primera Conferència a Aalborg. En aquesta a més també van signar la Carta d'Aalborg 250 autoritats locals i regionals més.

↳ **Tercera Conferència Europea sobre Ciutats i Pobles Sostenibles** (Hannover, 2000)

En aquesta conferència es van reunir 250 representants municipals de trenta-sis països europeus i regions veïnes per avaluar els avenços realitzats en les ciutats i pobles en el camí cap a un desenvolupament sostenible i per a posar-se d'acord sobre la direcció a prendre per al segle XXI i intensificar els esforços que permetin assolir majors quotes de sostenibilitat al món local.

↳ **Cimera Mundial de Johannesburg** (Johannesburg, 2002)

En aquesta cimera es van examinar els èxits assolits en l'aplicació dels resultats de la Conferència de Rio i es van concretar els compromisos per a la consecució d'un desenvolupament sostenible arreu del planeta.

↳ **Quarta conferència Europea de Ciutats i Pobles Sostenibles, Aalborg+10** (Aalborg 2004)

En aquesta conferència de l'11 de juny de 2004, els representants de 110 governs locals, van signar el document on adoptaven el Compromisos d'Aalborg, comproment-se a realitzar una estudi de la situació actual abans de 12 mesos, entrar en un procés de participació local, establir objectius locals en menys de 24 mesos, etc.

↳ **Cinquena conferència Europea de Ciutats i Pobles Sostenibles**, (Sevilla 2007)

La conferència de Sevilla es va celebrar entre el 20 i el 24 de març de 2007 amb l'objectiu de posar de relleu, discutir i accelerar la sostenibilitat local a Europa mitjançant els compromisos d'Aalborg com a mecanisme central de progrés.

↳ **Sisena conferència Europea de Ciutats i Pobles Sostenibles**, (Dunkerque 2010)

La conferència de Dunkerque va acollir més de 1.800 participants i 50 països entre el 19 i el 21 de maig de 2010. Com a resultat de la conferència es van signar dos documents: la "Declaració de Sostenibilitat Local Dunkerque 2010" i la "Crida a l'Acció pel Clima Dunkerque 2010". La temàtica sobre el canvi climàtic va tenir una especial rellevància en aquesta conferència a causa de la proximitat de la Cimera de Copenhage que es va celebrar el 2009 amb la recerca d'un acord jurídicament vinculant sobre el clima, vàlid per tot el món i a aplicar a partir del proper any 2012.

Així doncs, des de l'any 1994, han estat nombroses les comunitats locals que a escala europea han emprès i han desenvolupat els seus programes d'acció. A Catalunya, el Departament de Medi Ambient va establir el Programa de Foment de la Sostenibilitat Local, amb la finalitat de recolzar les estratègies i les propostes de les entitats locals per a un desenvolupament més sostenible. Tanmateix, l'any 1998 va iniciar els treballs de l'Agenda 21 de Catalunya, amb l'objectiu d'establir una estratègia de desenvolupament sostenible per a tot el país. El 31 d'agost de 2010 es va aprovar l'Estratègia per al Desenvolupament Sostenible de Catalunya per acord de Govern.

Paral·lelament a les iniciatives empreses pel govern de Catalunya, les Diputacions de Barcelona, Girona i Tarragona han anat configurant en els darrers anys amb un èxit d'implicació notable xarxes i programes de suport per a la realització d'Agendes 21 Locals i Plans d'Acció per a la Sostenibilitat amb l'objecte d'impulsar el seu desenvolupament en els àmbits municipal i supramunicipal.

Actualment un bon nombre de ciutats catalanes s'han unit a aquesta campanya europea i es troben en diverses fases de desenvolupament de l'Agenda 21. L'experiència ha mostrat que els municipis tenen problemàtiques i sensibilitats molt diferents envers el medi ambient i que, per tant, cal afrontar-les també de diferent manera. Això afegeix complexitat tant a l'anàlisi de la realitat local, com a la proposta d'actuacions.

Per últim cal assenyalar una nova iniciativa europea que vol incidir en la sostenibilitat i el canvi climàtic a través de l'energia. Concretament aquesta iniciativa que s'ha batejat com a Pacte d'Alcaldes i Alcaldesses, tindrà indirectament especial rellevància en el desenvolupament d'aquesta Agenda 21 que inclou, entre d'altres actuacions, la realització de diferents auditories energètiques a instal·lacions municipals.

Pacte d'Alcaldes/Alcaldesses

El Pacte d'Alcaldes i Alcaldesses és una ambiciosa iniciativa per la participació de les ciutats i pobles en la lluita contra el canvi climàtic. Els signataris del Pacte es comprometen a anar més enllà dels objectius de clima i energia de la UE fixats per al 2020 mitjançant la reducció de les emissions de diòxid de carboni (CO₂) en el seu territori com a mínim un 20%. Per aconseguir això, els signataris desenvolupen Plans d'Acció d'Energia Sostenible (PAES), portant a la pràctica accions d'eficiència energètica i energies renovables tant en el sector públic com en el privat del municipi i organitzen Dies de l'Energia. Aquests esforços estan fortament recolzats per la Comissió Europea (CE), l'Oficina del Pacte d'Alcaldes i Alcaldesses i les Estructures de Suport. El Pacte vol estimular també l'eficiència energètica en el conjunt de la ciutadania.

Aquest Pacte d'Alcaldes no té data i els ens municipals poden afegir-se en qualsevol moment.

1.2 OBJECTIUS

L'objectiu del desenvolupament sostenible pretén compatibilitzar els aspectes econòmics, socials i ecològics per a garantir la conservació del medi ambient i no hipotecar el benestar de les generacions futures. Encara que el concepte de desenvolupament sostenible sigui poc concret, ha permès que diversos sectors de la societat tinguin un referent comú des d'on discutir i s'han arribat a consensuar principis que orientin als actors locals a prendre mesures en el seu territori, considerant sempre les particularitats de cada cas.

Pel que fa als municipis implicats en el present procés, els objectius de l'Agenda 21 es resumeixen a continuació:

- ☑ Conèixer i descriure la realitat objectiva dels principals factors ambientals, incloent-hi a més elements de la realitat socioeconòmica i l'opinió dels ciutadans del municipi.
- ☑ Dissenyar actuacions necessàries, eficaces i eficients que redirigeixin les maneres de gestió, producció i consum que es realitzen en el municipi, de manera que el desenvolupament present es pugui satisfer sense comprometre la capacitat de les generacions futures de complaure llurs pròpies necessitats.
- ☑ Implicar als agents socials i econòmics en les tasques anteriors mitjançant mecanismes permanents de participació.

La planificació d'una estratègia d'actuació coherent i amb rigor passa per conèixer la situació mediambiental actual en tot l'àmbit territorial. L'anomenada **Agenda 21** permet tenir aquesta visió, reflectint la realitat objectiva dels principals factors ambientals, considerant també elements de la realitat socioeconòmica i l'opinió que del medi i del seu estat tenen els ciutadans. El punt de partida per aconseguir-ho és conèixer la situació actual dels aspectes socials, econòmics i ambientals rellevants del municipi. Una vegada que es té aquesta informació, caldrà valorar l'estat del medi d'acord amb diversos estàndards entre els que s'inclouen la percepció que la ciutadania en té. Una vegada prioritzades les problemàtiques es determinen les accions a dur a terme en un pla, programant-les en el futur.

L'Agenda 21 és una iniciativa transversal, que ha d'integrar necessàriament el conjunt de polítiques municipals i implicar el major nombre possible d'agents socials i econòmics mitjançant mecanismes permanents de participació. És un repte d'aprofundiment democràtic que respon als objectius d'augmentar la qualitat i l'eficiència del sistema i d'aconseguir que aquest augment es distribueixi de manera equitativa. Les accions cap a la sostenibilitat solen correspondre a mesures d'optimització en la gestió i la utilització dels recursos i els residus, ordenar eficientment el territori i les activitats que s'hi desenvolupen, distribuir equitativament els béns, serveis i oportunitats entre la població, entre altres.

Els factors mediambientals no constitueixen elements aïllats. Ans el contrari, es troben íntimament entrelligats amb les pràctiques domèstiques, comercials i industrials. Així, les accions proposades cal que siguin cost-eficients i s'adeqüin a la realitat particular de cada municipi, de manera que el document generat no sigui una simple declaració de bones intencions sinó un referent a la mesura de la situació local.

1.3 METODOLOGIA

Els resultats de l'Agenda 21 es presenten en tres documents:

- ↳ **Memòria Descriptiva** (*Document I*)
- ↳ **Diagnosi** (*Document II*)
- ↳ **Pla d'Acció Comarcal, Supramunicipal i Local** (*Document III*)

El present document és el Document I: Memòria Descriptiva.

La Memòria Descriptiva s'elabora a partir de la recopilació d'informació que prové d'origens molt diversos, des de fonts dels mateixos Ajuntaments, fonts d'organismes variats, estadístiques oficials, informes històrics i fins i tot aportacions de la població i treball de camp. Totes les dades recopilades es contrasten i validen i permeten calcular i estimar altres dades. Cal analitzar les relacions causals i evitar les contradiccions pròpies de les diverses fonts, etc. En molts municipis els Ajuntaments no disposen de les dades actualitzades de la seva realitat territorial i ambiental o, tractant-se de municipis petits, no compten amb la infraestructura de mesura necessària. Es pot donar el cas, a més, on la realitat específica del municipi requereixi d'un tipus especial d'investigació mai abans realitzada. Una eina particularment útil són les enquestes als ciutadans, doncs permeten obtenir informació difícil d'aconseguir a través de dades oficials.

La Memòria s'inicia amb una breu introducció dels aspectes generals del territori (localització, marc territorial, història, etc.) i una breu descripció de l'entorn físic i socioeconòmic. Posteriorment es desenvolupen altres aspectes generals entre els que es troben l'organització municipal, la mobilitat i la participació. A continuació el gruix de la Memòria que correspon a la descripció de la situació actual del territori, dividint aquesta en dos capítols principals: per una banda els aspectes estructurals i per una altra els vectors ambientals.

- En els aspectes Estructurals es tracta la Planificació Territorial (planejament territorial i urbanisme), els Sistemes naturals i agraris i la incidència de les Activitats Econòmiques (incloent el soroll i la contaminació atmosfèrica) en el medi i la descripció dels models de comportament de la població, especialment envers al medi ambient i la utilització de recursos.
- En els Vectors Ambientals s'analitzen els fluxos metabòlics del municipi, és a dir, des de l'ús de recursos naturals com a imput del sistema municipal, fins a les seves sortides com residus o retorn al cicle. Finalment s'analitzen amb detall els temes balanç d'Aigua, consums i contaminació de les aigües superficials i subterrànies, destins i qualitat de les aigües residuals. Residus, des de la producció, gestió i destí final.

Per últim tindrà especial importància en aquest procés el vector Energia donat que es preveu recollir i analitzar els resultats de la gestió energètica del territori i de diferents auditories energètiques que es preveuen desenvolupar paral·lelament.

Val a dir que tot aquest procés es desenvolupa per a 18 municipis de la comarca de l'Alt Penedès i que la recollida d'informació que s'ha desenvolupat per plasmar la realitat d'aquest territori ha d'estar dirigida en alguns aspectes més des d'una vessant supramunicipal i en altres s'ha endinsat més en la individualització de cadascú del municipis participants.

El coneixement de l'estat mediambiental al què s'arriba a partir de la interpretació de les dades recollides i analitzades en la Memòria descriptiva permet la realització de la Diagnosi ambiental (Document II). Aquesta ha de detectar les problemàtiques dins l'àmbit supramunicipal i municipal, ponderar-ne la importància relativa dins del conjunt, indicar-ne les causes i els efectes sobre el mateix territori i sobre l'ecosistema global i treure'n conclusions.

La diagnosi respon per una part a una valoració tècnica, en la qual es comparen i valoren les dades de la memòria amb molts dels estàndards per a diagnosticar diverses situacions mediambientals de forma quasi directa o, fins i tot a través de reglamentacions (europees, autonòmiques o d'altres instàncies administratives) i d'altres estàndards de diagnosi es basen en les tendències registrades al municipi, per exemple l'augment progressiu i creixent en l'ús d'algun recurs o en la producció d'algun residu. La diagnosi també respon a la sensibilitat i l'interès de la comunitat que definirà quines situacions poden ser considerades com a urgents o simplement intranscendents o fins i tot pot ajudar a entendre o copsar tendències o relacions causals d'algunes de les dades que s'analitzen en la Memòria. D'aquesta manera, per a realitzar una diagnosi no n'hi ha prou amb una aproximació purament tècnica. Els experts solen proposar la denominada pre-diagnosi, que és una proposta que presenta a diverses instàncies del municipi per a la seva contrastació i validació. Del resultat d'aquesta consulta, s'elabora un document final, la Diagnosi ambiental del municipi, que correspon al Document II de l'Agenda 21 i és a partir del qual s'elabora el Pla d'Acció diferenciat en tres àmbits Comarcal, Supramunicipal i Local (Document III).

El document més important de l'Agenda 21 és el Pla d'Acció Comarcal, Supramunicipal i Local, basat en les conclusions de la Diagnosi i que pretén modificar la dinàmica d'utilització de recursos naturals i millorar l'estat ambiental al municipi. Aquest document estableix un seguit de línies estratègiques, programes d'actuació i accions concretes a desenvolupar en el municipi a curt, mig o llarg termini i orientades a avançar cap a una situació de major sostenibilitat. Cada línia estratègica mereix determinat pes específic atenent a les seves característiques i importància, determinant així la prioritat en la seva execució. El Pla d'Acció es consensua amb els agents socials i econòmics del territori, de manera que respongui a les necessitats detectades des d'un punt de vista tècnic i segons la realitat social i econòmica del mateix.

L'Agenda 21 requereix també d'un Pla de Seguiment. Aquest ha de ser una guia en la implantació del programa d'actuació acordat (Pla d'Acció), en el camí cap al desenvolupament sostenible. Està compost per un conjunt de mecanismes i instruments concebuts amb tres grans objectius: avaluar l'evolució del municipi, avaluar el grau d'implantació de les mesures previstes i monitoritzar el grau d'implicació dels agents econòmics i socials en el procés de l'Agenda 21. A fi de poder articular tots aquests processos correctament s'estableix un sistema d'indicadors d'acord amb els objectius definits.

En el següent diagrama s'esquematitzen les diverses fases de l'Agenda 21 i la seva relació dins del sistema de treball:

